

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ УТІШАННЯ ПРИ АСИМЕТРИЧНИХ ВІДНОСИНАХ АНГЛОМОВНОГО ПОДРУЖЖЯ

У статті йдеться про стратегію утішання в сучасному англомовному матримоніальному дискурсі з асиметричними відносинами інтерактантів та тактики й засоби її втілення.

Ключові слова: *утішання, матримоніальний дискурс, асиметричні відносини, стратегія, тактика.*

Комунікація "стратегічна" за своєю суттю, оскільки спілкування не відбувається без мети. Відповідно до цієї мети відбувається відбір і структурування мовних виразів, комунікативних технологій, каналів і практик [8]. Вивчення процесу комунікації з позиції стратегій та тактик останнім часом стало дуже популярним у германістиці [2; 5; 6].

Стратегія представляє собою когнітивний план спілкування, за допомогою якого контролюється оптимальне вирішення комунікативних задач адресанта в умовах недостатньої інформації про дії партнера [5, с. 100]. Ми розуміємо стратегію як «когнітивно-прагматичну програму спілкування, яка ґрунтується на мотивах комуніканта й визначає характер реалізації комунікативних актів у дискурсі» [1, с. 84]. Тактика комуніканта являє собою «спосіб реалізації стратегії, що впливає на вибір ним засобів здійснення комунікативних дій» [1, с. 85].

Метою роботи є встановлення тактик мовленнєвого впливу та засобів їх реалізації при асиметричному спілкуванні англомовного подружжя з використанням стратегії утішання. Об'єктом дослідження виступає стратегія утішання в матримоніальному дискурсі з асиметричними відносинами інтерактантів, а предметом статті є структурно-семантичні та прагма-дискурсивні характеристики реалізації мовленнєвого впливу при спілкуванні подружжя з асиметричним типом відносин.

Мовленнєва інтеракція англомовного подружжя при асиметричних відносинах залежить від домінантної чи субординантної позиції співрозмовників. Розглянемо рольовий репертуар інтерактантів, що передбачає домінування. У поданому випадку досліджуються комунікативні акти з низхідним статусним вектором адресанта (ГОЛОВА → ПІДЛЕГЛИЙ).

Рольовий репертуар подружжя, представлений домінуючою позицією ГОЛОВИ в ситуації утішання, репрезентується тактиками приховування інформації та поблажливості у використанні:

- 1) стверджувальних конструкцій (62%):

А) еліптичних конструкцій:

Wife: *'Take me home.'*

Husband: *'I will, Dorothy,' he said. 'Soon.'*

Wife: *'Soon, soon, soon, soon,' she said. 'Today!'*

Husband: *'When the flowers waken from their next long sleep, perhaps then I will take you ... home.'*

Wife: *'Tomorrow?'*

Husband: *'Yes,' he lied. 'Tomorrow' (J. Sirling).*

Дискурсивний фрагмент, який ілюструє діалог подружжя (чоловік – ГОЛОВА, а дружина – ПІДЛЕГЛА), сповнений маніпулятивних дій. Адресант просить адресата забрати її з лікарні за допомогою наказової конструкції «*Take me home*», але мовець добре розуміє, що не може цього зробити. Комунікант використовує тактику приховування інформації та робить обіцянку, яку вербалізує синтаксично простим непоширеним реченням еліптичного характеру зі звертанням на власне ім'я «*I will, Dorothy*». Щоб звучати більш переконливим додає прислівник «*soon*». Адресат-ПІДЛЕГЛА не добре розуміючи, що має на увазі мовець під лексичною одиницею «*soon*», використовує поданий маркер приблизності чотири рази та ототожнює цю лексему з лексемою «*today*». Подальший розвиток комунікації відбувається таким чином, що адресант описовим способом намагається пояснити співрозмовникові, коли він її забере й навіть починає сумніватися в можливості поданої дії (сумнів вербалізується за допомогою слова допустової приблизності «*perhaps*» – «*When the flowers waken from their next long sleep, perhaps then I will take you ... home*»). Адресат в поданій ситуації виступає в позиції ПІДЛЕГЛОЇ, яка не може чи не хоче розуміти хід подій; для уточнення часу її від'їзду додому використовує еліптичне питання «*Tomorrow?*». Маніпуляція адресанта-чоловіка з метою реалізувати стратегію утішання виражається приховуванням справжньої інформації про час її перебування у лікарні та від'їзд додому, тому він говорить неправду «*Yes. Tomorrow*»;

Б) конструкцій з мовними засобами вираження певного змісту, що об'єктивують новий зміст при збереженні або зміні старої форми, тобто цілого корпусу слів з певною семантичною спрямованістю, нарощенням семантики [4, с. 103]:

Wife: *'Have you found my housekeeping unsatisfactory?'*

Husband: *'Not at all,' Lamont said. 'But it chains you so' (J. Stirling).*

Провокативне запитання адресанта-ПІДЛЕГЛОЇ з негативною конотацією наштовхується на мовну гру з боку адресата. Мовними іграми вважається поєднання мовлення і дії. «Мовна гра – процес створення за допомогою мови нових, віртуальних, світів: говорячи що-небудь, людина створює особливий світ, який насправді не існує» [7, с. 141]. Отже, комунікант-чоловік використовує приховування інформації у якості тактики, що виражається мовною грою: негативною часткою «*not*» з підсилювачем-прислівником «*all*» –

«*Not at all*», та лексемою «*chain*» з певною семантичною направленістю у значенні дієслова «*But it chains you so*». Відповідь мовця-ГОЛОВИ виконує декілька функцій: втішити, заспокоїти комуніканта та зманіпулювати ним з метою взяти в дім нову домогосподарку;

В) сполучень дієслів та прикметників/прислівників:

Розглянемо дискурсивний фрагмент, що ілюструє комунікацію чоловіка та дружини. У розмові чоловік-ГОЛОВА використовує ряд сполучень дієслів та прикметників/прислівників для того, щоб підбадьорити й розвеселити адресата.

Husband: '*Dorothy,*' he said. '*Dorothy, dearest. Let me look at you... Dorothy,*' he said. '*You look lovely. What is it about you... ?*' He snapped his fingers. '*I know: you're wearing a new gown.*'

The smile slipped from her face, replaced by bewilderment.

Wife: '*Am I?*' '*Am I, Houston?*'

Husband: '*You always look so attractive,*' he said. '*More beautiful every time I see you*' (J. Stirling)

Мовець використовує тактику поблажливості, що знаходить відображення у компліментарних висловленнях «*You look lovely*», «*You always look so attractive*», «*More beautiful every time I see you*». Подані фрази вживаються з метою втішити дружину, дати можливість їй забути свій вік, своє погане здоров'я та перебування в лікарні. «Основна функція компліменту – установити контакт і підтримати добрі стосунки. Стратегічна задача мовця – визвати симпатію адресата»[5, с. 178]. Адресант лестить адресатові за допомогою того, що використовує питальну конструкцію «*What is it about you...?*» та сам же дає відповідь «*I know: you're wearing a new gown*»;

2) імперативних конструкцій із запереченням (38%):

Стратегія утішання реалізується шляхом вживання тактики поблажливості.

Wife: '*Don't worry about it,*' said Kate, who could think of no other comfort to offer. '*You've got me, an' that should be enough.*'

Husband: '*Aye*' (J. Stirling).

Мовець-дружина заспокоює чоловіка-ПІДЛЕГЛОГО, говорячи, що не треба падати духом через смерть близької людини, бо у нього є вона. Комунікант акцентує увагу саме на займеннику «*me*». Подана тактика втілюється за допомогою імперативної конструкції із запереченням «*don't worry about it*».

Рольова парадигма при асиметричних відносинах англомовного подружжя в родинних стосунках проявляється не лише вербально, а й за допомогою невербальних засобів, наприклад зорового контакту.

Nell looked for her husband's approval. He looked annoyed but nodded (L. Andrews).

Невербальний компонент комунікації відіграє значну, а іноді й вирішальну роль. З одного боку, невербальні компоненти підсилюють або

доповнюють процес вербального спілкування, а з іншого – вони є засобами комунікації, які заміщують лексичні одиниці на позначення певних складників ситуації [9, с. 110].

Поданий приклад засвідчує рольову перевагу чоловіка-ГОЛОВИ, у якого дружина-ПІДЛЕГЛА просить дозволу. Комунікація відбувається без жодного вербального компоненту, але це не заважає порозумінню між мовцями. За допомогою кінесичного невербального компоненту «*he looked annoyed but nodded*» мовець-чоловік втілює тактику поблажливості.

Асиметричні відносини англomовного подружжя передбачають спілкування з висхідним статусним вектором мовця (ПІДЛЕГЛИЙ → ГОЛОВА). Стратегія утішання втілюється адресантом у позиції ПІДЛЕГЛОГО тактикою емоційного тиску шляхом вживання:

1) стверджувальних конструкцій (69%):

А) окличних конструкцій з лексичними та граматичними повторами:

Wife: *'Oh, Jonathan! It hurts so! It hurts so! It's so bad! I don't think I can bear it!'*... *He kissed her face and tried to comfort her...* *'What can I do, Jonathan? Tell me what to do!'*

Husband: *'Annie. Hush, Annie. I've got you now. The pain will go. I promise it will go.'*

Wife: *'He's dead,' she wept. 'He's small, and my son, and now he's dead. What can I do! Jonathan, help me. Please help me!'*

Husband: *'I promise it will be all right, Annie. I promise! You'll feel better. The pain will go and you'll feel better'* (D. Pearson).

Роль жінки-ПІДЛЕГЛОЇ реалізується в поданому фрагменті завдяки тактиці емоційного тиску, що експлікується семантичними повторами, які представляють собою повтори як категоріальних, включаючи семантику граматичних категорій, так і лінгвістичних семантичних компонентів. Семантичний повтор реалізується як в синтаксично зв'язних між собою відрізках мовлення (в межах висловлення), так й на більших, ніж висловлення, відрізках повідомлення [3, с. 51]. Мовець декілька разів в поданому прикладі вживає лексичні та граматичні повтори, а саме звертання, що виражене власним ім'ям «*Jonathan*» (3 рази), речення «*It hurts so!*» (2 рази), «*What can I do?*» (3 рази), «*He's dead*» (2 рази), «*Help me*» (2 рази).

Комунікант (жінка), яка повністю прийняла роль ПІДЛЕГЛОЇ, бажає, щоб їй допомогли, дали поради, бо вона не в змозі сама впоратися з ситуацією. Чоловік-ГОЛОВА використовує також тактику емоційного тиску, яка втілюється за допомогою повторів «*I promise*» (2 рази), «*you'll feel better*» (2 рази). Саме використання фрази егоцентрованого характеру «*I promise*» говорить про погодження чоловіка на роль ГОЛОВИ;

Б) конструкцій з негативно забарвленою лексикою:

Husband: *'What's wrong with you, Julia? Why are you giving such a lousy performance?'*

Wife: *'Me? You damned fool, I've never acted better in my life.'* ...

Suddenly she burst into a storm of weeping.

Husband: *'Darling!' He took her in his arms and sat her down on the sofa with himself beside her. She clung to him desperately.*

Wife: *'You're so good to me, Michael, and I hate myself. I'm a beast, I'm a slut, I'm just a bloody bitch. I'm rotten through and through.'*

Husband: *'All that may be,' he smiled, 'but the fact remains that you're a very great actress' (W.S. Maugham).*

Звинувачування адресанта в тому, що гра його дружини-ПІДЛЕГЛОЇ на сцені була жахливою, викликає шквал емоцій з боку адресата, та виражається у використанні експресивно забарвленої лексики: вульгаризму «*damned fool*», прикметника у вищому ступені порівняння «*I've never acted better in my life*». Мовець-дружина використовує тактику емоційного тиску за допомогою екстралінгвістичних засобів, а саме сліз «*suddenly she burst into a storm of weeping*», та вживання вульгаризмів та експресивно забарвленої лексики негативної конотації «*You're so good to me, Michael, and I hate myself. I'm a beast, I'm a slut, I'm just a bloody bitch. I'm rotten through and through*». Адресант реалізує стратегію утішання за допомогою модального дієслова можливості «*all that may be*» та сполучення прислівника з прикметником, що інтенсифікує оцінку – «*you're a very great actress*»;

2) умовних речень (31%):

Wife: *'I lost the baby while you were unconscious.'*

Husband: *'It was my fault,' he said, looking stricken. If I hadn't had the accident, which was caused by my reckless driving—'*

Wife: *'Don't torture yourself,' she cut in, taking his hand.*

Husband: *'Oh, God!'*

Wife: *'We've an awful lot to be thankful for,' she said soothingly. You're alive and getting better, and we have Craig ...'*

Husband: *'That doesn't alter the fact that you lost our baby through my fault and I wasn't there for you,' he said. You had to go through something as awful as that on your own.'*

She put her arms around him and held him close (P. Evans).

У розмові мовців адресант-чоловік вдається до маніпуляції, що проявляється у використанні тактики емоційного тиску, та вербалізується за допомогою стверджувальних конструкцій з лексичним повтором «*It was my fault*», «*you lost our baby through my fault*» та з порівнянням «*You had to go through something as awful as that on your own*», умовного речення «*If I hadn't had the accident, which was caused by my reckless driving*». Тобто, в поданій ситуації чоловік вдає з себе безпомічну людину, виконує роль ПІДЛЕГЛОГО, який спричинив стільки страждань, але насправді комунікант маніпулює з метою почути від мовця-дружини утішання. Стратегія утішання з боку адресата-жінки втілюється за рахунок імперативної конструкції із заперечною

часткою «*Don't torture yourself*», стверджувальної конструкції з прикметником у вищому ступені порівняння «*You're alive and getting better*» та невербального компонента «*she put her arms around him and held him close*».

Отже, стратегія утішання в англomовному матримоніальному дискурсі в ситуаціях асиметричних відносин втілюється мовцем у позиції ГОЛОВИ тактиками поблажливості, приховування інформації; у позиції ПІДЛЕГЛОГО – тактикою емоційного тиску. Структурно-семантичними типами висловлень при конфігурації ГОЛОВА→ПІДЛЕГЛИЙ є стверджувальні конструкції (еліптичні конструкції, конструкції з мовними засобами вираження певного змісту, що об'єктивують новий зміст при збереженні або зміні старої форми, сполучення дієслів та прикметників/прислівників), імперативні конструкції із запереченням; при конфігурації ПІДЛЕГЛИЙ→ГОЛОВА – стверджувальні конструкції (оцінні конструкції з лексичними та граматичними повторами, конструкції з негативно забарвленою лексикою) та умовні речення.

Перспективою дослідження можна назвати вивчення інших стратегій в англomовному матримоніальному дискурсі.

Література

1. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі: Монографія / Л.Р. Безугла. – Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. – 332с.
2. Дмитрук О.В. Маніпулятивні стратегії в сучасній англomовній комунікації (на матеріалі текстів друкованих та інтернет-видань 2000-2005 років) : дис. ... кандидата філол.наук : 10.02.04 / Дмитрук Ольга Вікторівна. – К., 2005. – 229с.
3. Завьялова О.Н. Высказывания с имплицитной семантикой как средство манипулятивного воздействия (на материале современной российской прессы) / О.Н. Завьялова // Вестник молодых ученых. Серия: филологические науки. – 2001. – № 4. – С. 46–53.
4. Зирка В.В. Манипулятивные игры в рекламе: Лингвистический аспект / В.В. Зирка. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 256 с.
5. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – М. : Ком книга, 2006. – 228 с.
6. Мисягіна І.М. Стратегія ухильності у відповідях на запитання в сучасному англomовному художньому дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І.М. Мисягіна. – Львів, 2011. – 20 с.
7. Руденко Д.И. Философия языка: Путь к новой эпистеме / Д.И. Руденко, В.В. Прокопенко // Язык и наука конца 20 века. – М., 1995. – С. 118-143.
8. Штурхецький С.В. Комунікативні стратегії у місцевому самоврядуванні: аспект соціальної дії / С.В. Штурхецький // Науковий вісник академії муніципального управління. Збірник наукових праць. Серія Управління. Випуск 1. – К., 2010. – С. 357-365.
9. Якуба В.В. Мовні засоби відображення ситуації зміна матримоніального стану в англійській художній прозі ХХ століття (лінгвокогнітивний та комунікативно- прагматичний аспекти) : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Валентина Володимирівна Якуба. – Київ, 2006. – 200 с.

Ілюстративний матеріал

1. Evans P. A Song in Your Heart / P. Evans. – London : Headline Book Publishing, 1998. –378p.

2. Maugham W.S. Theatre / W.S. Maugham. – Vinnizja : Nova Knyha, 2002. – 312 p.
3. Pearson D. The Marigold Field / D. Pearson. – London : Corgi Books, 1982. – 320p.
4. Stirling J. The Spoiled Earth / J. Stirling. – London : Pan Books, 1977. – 480 p.

Бровкина О. В., Шупик М. В. Реализация стратегии утешения при асимметричных отношениях супругов. В статье рассматривается стратегия утешения в современном англоязычном матримониальном дискурсе с асимметричными отношениями интерактантов, а также тактики и средства ее воплощения.

Ключевые слова: утешение, матримониальный дискурс, асимметричные отношения, стратегия, тактика.

Brovkina O. V., Shupik M. V. Realization of consolation strategy with asymmetric type of couple's interaction. The article deals with the strategy of consolation in the modern English matrimony discourse with asymmetric type of interaction, tactics and means of its realization.

Key words: consolation, matrimony discourse, asymmetric interaction, strategy, tactics.

Бровкіна, О.В. Реалізація стратегії утішання при асиметричних відносинах англомовного подружжя [Текст] / О.В. Бровкіна, М.В. Шупік // Наукові записки. Серія Філологічна. Вип. 9. - К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2015.